

De Svenska Historiedagarna

Helsingfors 4–6 oktober 2019

Finland och Sverige

En sammanflätad historia

PRELIMINÄRT PROGRAM

Finland och Sverige

En sammanflätad historia

TID

Fredag 4 oktober

11.30 – 13.00

Invigning

Välkomstord av föreningens ordförande **Dag Klackenborg**.

Presentation av det finska Riddarhuset.

Inledningsföredrag av professor **Henrik Meinander**:
»Finland – en nation växer fram«

Utdelning av Cliopriset, Stig Ramels pris och priset
Årets historielärare.

Musikinslag.

13.00 – 14.15

Lunch

14.15 – 15.15

Parallella seminarier

F 1 FÄSTNINGSBYGGET SOM FÖRÄNDRADE SVERIGE

Efter hattarnas krig inledde den svenska kronan i slutet på 1740-talet fästningsbyggen i Finland, bl.a. på öarna utanför Helsingfors. Sjöfästningen Sveaborg kom på många sätt att påverka sin omgivning, främst ekonomiskt men även socialt. Tack vare fästningsbygget gjorde sig många personer extra förtjänster genom att sälja byggnadsmaterial, men även mat, alkohol och konsumtionsvaror. Fästningsbygget förde också många nya människor till Helsingfors, en del slog sig ner för gott medan andra snart drog vidare. Även om fästningen faktiskt aldrig blev helt färdig och dess militära betydelse kan diskuteras, är det klart att Helsingfors framtid i grunden förändrades tack vare den. Föreläsare är **Sofia Gustafsson**, fil.dr och forskare i historia vid Handelshögskolan i Stockholm och Helsingfors universitet.

F 2 ATT UNDERVISA OM FINLANDS OCH SVERIGES HISTORIA

Ett samtal mellan finska och svenska historielärare om förutsättningarna för historieundervisning och hur svensk-finsk historia behandlas i undervisningen i våra båda länder. Det handlar både om Finlands närvaro i svensk historieundervisning, Sveriges närvaro i finsk historieundervisning, och om undervisningen om specifika historiska ämnen i krig och fred. I samtalet, som leds av **David Ludvigsson**, ordförande i Historielärarnas förening i Sverige, deltar historielärare från Finland och Sverige.

Arrangör: Historielärarnas Förening

F 3 ALFRED NOBEL OCH VÄGEN TILL PRISERNA

Med sina priser skapade Alfred Nobel Sveriges mest kända internationella varumärke. Men få vet vem han själv var och vad som drev honom till det. Författaren **Ingrid Carlberg**, prisbelönt för sin biografi över Raoul Wallenberg, har grävt i arkiv i flera länder, hittat många nya originaldokument och skrivit den första samlade berättelsen någonsin om bakgrunden till Nobelpriset. Hon har följt i Alfreds spår från de fattiga småbarnsären i Stockholm genom det dramatiska 1800-talets Europa, till slaganfallet i San Remo 10 december 1896. Hon har följt honom genom familjebråk och kärleksorger, katastrofer, framgångar och svek. Vilka livserfarenheter drev Alfred Nobel att skänka sin förmögenhet till den framtida forskningen? Vad var det för verklighet han ville påverka med sitt överraskande testamente?

F 4 DIGITALA NEDSLAG I DEN FINLANDSSVENSKA PRESSHISTORIEN

Det finska Nationalbiblioteket i Helsingfors har digitaliserat tidningar och tidskrifter som publicerats i Finland mellan 1771 och 1929. Under de femtio år som följde efter att den första tidningen i Åbo började utges 1771 gjordes endast ett försök att ge ut en finskspråkig tidning, och den lades dessutom ner efter första året. År 1870 fanns lika många finskspråkiga och svenskspråkiga tidningar, och därefter började de finska öka mer i antal. Docent **Henrika Zilliacus-Tikkanen**, universitetslektor i journalistik vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, har forskat i bland annat de tidiga kvinnliga journalisternas spår i pressen. Hon kommer här att visa på det rika pressmaterial på svenska som finns tillgängligt på nätet.

Arrangör: Svensk Mediehistorisk Förening

15.15 – 15.45

Kaffe

15.45 – 16.45

Parallella seminarier**F 5 KORSTÅGEN I FINLANDS HISTORIA – MYT ELLER VERKLIGHET**

Frågan om när och hur det område som vi idag kallar Finland blev en del av det svenska riket väcker fortfarande intresse och diskussion. Frågan är hur forskningen har sett på korstågen och den efterkommande utvecklingen mot ett gemensamt rike i vilket Finland var en fullt integrerad del. Erövrades och kristnades Österlandets befolkning med svärdet? Eller handlade det om en mer fredlig process av integration? Diskussionen har många gånger påverkats av nationella idéer eller språkliga preferenser. Föreläsare är professor **Martin Hårdstedt**, Umeå universitet, som på Svenska litteratursällskapets uppdrag skriver en bok om den svenska historien i Finland.

F 6 FORSKNINGSPRONTEN FLYTTAR FRAM (1)

Beijer-stipendiaterna, doktorander från historiska institutioner vid olika universitet och högskolor, presenterar sina pågående avhandlingsprojekt.

**F 7 PIGA, TVÄTTERSKA, KOKERSKA
– KVINNORS ARBETE I 1700-TALET GENREMÅLNINGAR**

Tjänstefolk och arbetande kvinnor var ett vanligt tema i genremåleri under 1700-talet. Konstnärer som Jean-Baptiste-Siméon Chardin och Jean-Baptiste Greuze i Frankrike eller Pehr Hilleström i Sverige avbildade interiörer med kvinnor i deras vardagliga sysslor i välbärgade hem. Samlare och konsttälkare hängde dessa vardagsvyer på väggarna i sina hem. Hur kan historiker tolka genremåleri som källa i kvinnors arbete och hurdan bild av arbete kan konst ge oss? Föreläsare är **Johanna Ilmakunnas**, biträdande professor i nordisk historia vid Åbo Akademi.

F 8 DEN BESVÄRLIGA ELIN WÄGNER

Elin Wägner är en av Sveriges viktigaste 1900-talsförfattare, men trots berömmelsen finns många okända sidor av henne. Hon tog upp ödesfrågor som sexuella trakasserier, social rättvisa och hot mot miljön långt innan de var moderna, stred för rösträtt, fred och fri kärlek. Hon utmanade sin samtid – och provocerar ännu, inte minst för sin särartsfeminism. Men Wägner krävde både lika rättigheter för kvinnorna och skyldigheter av dem, just för att de var kvinnor. Rösträtten var inget självändamål, med den skulle kvinnorna äntligen förändra världen. Hon stod långt ifrån vår tids egotrippade kvinnoakt. Likaså är hennes varma religiösa tro svår att hantera för många. Men utan den hade hon inte stått ut. Om denna besvärliga radikalpacifist och moralist, som kräver att vi tar ansvar – för freden och framtiden – berättar författaren och journalisten **Ulrika Knutson**, aktuell med en biografi över Elin Wägner.

17.00 – 18.00

Parallella seminarier**F 9 BESIKNINGSKVINNOR I ÅBO OCH DERAS UPPEHÅLLE
UNDER 1830- OCH 1840-TALEN**

I oktober 1838 inleddes i Åbo obligatoriska syfilisundersökningar eller -besiktningar av »stadens liderliga kvinnor« på stadens poliskammare. Medicinalstyrelsen hade i april det året utfärdat en order enligt vilken »omoraliska kvinnor« borde inspekteras för att förebygga syfilismitta.

Besiktningarna i Åbo var de första i Finland, och totalt undersöktes 164 kvinnor under åren 1838–1848. **Kirsi Vainio-Korhonen**, professor i Finlands historia vid Åbo universitet med inriktning på 1700- och 1800-talshistoria samt kvinnohistoria, berättar här om sexarbetare i början av 1800-talet och beskriver deras levnadsbanor från barndomen till ålderdomen med Åbo som »case study«. Hon lyfter fram de vanlottades förflutna och försöker rekonstruera de icke skrivkunnigas röst genom polis- och rättsmyndigheternas handlingar.

F 10 HISTORIENS VITA FLÄCKAR – RASISMENS RÖTTER I SVERIGE

Sveriges historia har vita fläckar. Sedan andra världskriget har konsekvenserna av rastänkandet blivit uppenbara. Sverige hade varit ett pionjärland för rasbiologin. Som kugge i den transatlantiska slavhandeln och det koloniala projektet användes även här »vetenskap«, folkbildning och skolpropaganda för att föra ut budskapet om den vita rasens överlägsenhet över »vilden«. Journalisten och författaren **Maria Ripenberg** har gjort en genreöverskridande studie, lättillgänglig för både skolor, studenter och allmänt intresserade, innehållande fakta och underlag för diskussion och debatt. Hon bygger helt på forskning och tar upp skeden i svensk historia som den gängse berättelsen ofta undantagit, men som är viktiga för förståelsen av vår samtid och för möjligheterna att komma till rätta med rasismens problem.

Arrangör: Historielärarnas Förening

F 11 I NYTT LJUS – ÄNDRAR FORSKNINGEN VÅR SYN PÅ HISTORIEN?

Stockholms blodbad, drottning Kristinas abdikation och förlusten av Finland. Berömda händelser i svensk historia fortsätter att intressera och fascinera. Men tar vi till oss ny forskning eller sprider vi bara de traditionella berättelserna? **Bo Eriksson**, docent i historia vid Stockholms universitet, är författaren bakom en pågående artikelserie i tidskriften *Populär Historia*, där han konfronterar klassiska fenomen i svensk historia med den senaste forskningen. På detta seminarium reflekterar han kring ny och äldre forskning, traditionens kraft och vår förmåga till omprövning.

Arrangör: *Populär Historia*

F 12 ATT SKRIVA OM HUNGERÅREN

Åren 1867–69 drabbades stora delar av Sverige av svår missväxt och hungersnöd, vars effekter förstärktes av politiskt ointresse för att hjälpa de svältande. Författaren **Magnus Västerbro** berättar om hur arbetet med hans Augustprisbelönade bok *Svälten* gick till. Boken skildrar den senaste svåra svältkatastrofen i Sveriges historia men också hungersnöden som fenomen, dess historia och framtid.

19.00 – 20.30

Mottagning med mingel och lättare förtäring i Helsingfors stadshus

Vi avslutar fredagen i den ståtliga festsalen i Stadshuset. Byggnaden stod färdig 1833 och var stadens Societetshus ända fram till 1913, då den byggdes om till stadshus. På 1960-talet revs interiören och gavs sitt nuvarande utseende av den modernistiske arkitekten Aarno Emil Ruusuvaari. Kvar från det gamla Societetshuset är ytterväggarna och festsalen.

Adress: *Norra Esplanaden 11–13*

Lördag 5 oktober

Parallella seminarier

L 1 DE FÖRSTA FINLANDSSVENSKARNA – NÄR, HUR OCH VARIFRÅN?

I fredagens program har de svenska korstågen till Finland diskuterats. Frågan om huruvida de var verkliga eller ej och hur idén om dem påverkat nationella strömningar är värd att begrunda, men intressant är också frågan om vilka de svenska kolonisterna var och varifrån de utvandrade, liksom på vems initiativ. Vilka belägg i dialekter och ortnamn kan man finna för att de kom från Mälardalen, Östergötland eller Hälsingland – eller att de inte gjorde det? Vilka teorier har forskningen laborerat med? Fil.dr **Mikael Parkvall**, verksam vid institutionen för lingvistik vid Stockholms universitet och språkspaltsskribent i Svenska Dagbladet, redogör för vilka diskussioner som förts och för de resultat han själv nått fram till.

L 2 FORSKNINGSPRONTEN FLYTTAS FRAM (2)

Beijer-stipendiaterna, doktorander från historiska institutioner vid olika universitet och högskolor, presenterar sina pågående avhandlingsprojekt.

L 3 DET MODERNA TRETTIOÅRIGA KRIGET OCH DESS LÄRDOMAR

Föreläsningen tar sin utgångspunkt i det trettioåriga krig som härjade Europa och världen från 1618 till 1721. Dess analytiska perspektiv är tvåfaldigt. Ett riktas mot de utvecklingslinjer och historiska samband som håller samman första världskriget, mellankrigstiden och andra världskriget och motiverar att de förenas i en historisk epok. Det andra perspektivet tar fasta på lärdomar av denna historia, som att ett stort modernt krig sällan kommer ensamt, att ett totalt krig resulterar i totalitära regimer och att diktatorer med vidimerat aggressivt CV inte kan bli kvar utan måste stoppas innan de hunnit förverkliga sin politik. Föreläsare är **Klas-Göran Karlsson**, professor i historia vid Lunds universitet.

L 4 MELLAN SNUSK OCH SNYGGHET – RENLIGHET OCH HYGIEN I SEKELSKIFTETS NORDEN

Under senare delen av 1800-talet växte sig den hygieniska rörelsen allt starkare i de nordiska länderna och synen på smuts och renlighet förändrades gradvis. Vid den här tiden ökade de offentliga insatserna för att främja god hygien och hälsa i olika sysslor och samhällsfunktioner. Fil.dr **Hanna Lindberg**, historiker vid Tammerfors universitet, tar i sitt föredrag torghandeln i Finland runt sekelskiftet 1900 som exempel för aktiviteterna. Torghandeln, som var ett viktigt inslag i det urbaniserade samhället, skapade stor oro med den varierande respekt för hygien och renlighet som fanns hos handlarna. Vi får höra om såväl personliga erfarenheter som om den omgivande offentliga diskussionen torghandeln gav upphov till.

Parallella seminarier

L 5 PRESIDENTEN PÅ TRONEN – REPUBLIKEN FINLANDS REGERINGSFORM 1919 OCH DET SVENSKA ARVET

Det unga självständiga Finland höll i första världskrigets slutskede på att bli monarki och tysk vasallstat men landade i en republikansk regeringsform med maktindelning och parlamentarism som bärande bjälkar. Föreläsningen belyser hur regeringsformen 1919 kom till i en lång process och uppmärksammar särskilt vilken roll grundlagarna från Gustav III:s tid spelade som »bottenmönster» i beredningsarbetet. I hur hög grad kom en president Kekkonen att disponera över samma maktbefogenheter som en gång i tiden regenten i det gustavianska Sverige som Finland var en del av? Och varför valde man att ge presidenten en så central roll i det politiska livet? Föreläsare är **Nils Erik Villstrand**, professor emeritus vid Åbo Akademi.

L 6 ERÖVRINGEN AV AMERIKA

Från historieundervisningen har de flesta fått med sig en bild av erövringen av Amerika som är helt igenom negativ. Det här föredraget granskar denna »svarta legend» och frågar vad som

egentligen hände och hur det var möjligt att en handfull spanjorer kunde erövra ett så enormt landområde. Nyare forskning framhäver att aztekerna och inkafolket under tiden före spanjorernas ankomst hade erövrat och lagt under sig grannfolk och att de var avskydda av dessa underkuvade folkgrupper. Det är ofta förbiset att olika inhemska folkgrupper samarbetade med spanjorerna mot aztekerna och inkafolket. En annan aspekt som kommer att tas upp är: hur hanterar Spanien och Spanskamerika idag undervisningen om sin gemensamma historia? Föreläsare är **Inger Enkvist**, professor i spanska, medförfattare till *Erövringen av Amerika*.

L 7 ORDENS KRAFT – POLITISKA EDER I SVERIGE 1520–1718

Under lång tid svor kung och folk i det svenska riket trohetseder till varandra, och utlovade lydnad, skatter och beskydd. Ederna skapade ett band mellan Gud och folket, och grundade den politiska ordningen i en religiös värld. Att de sedan avvecklades har förklarats med ökad sekularisering, byråkratisering och nationalisering – men trots detta tycks ederna idag göra ett återgång i politiken. Varför? **Sari Nauman**, fil.dr i historia och mottagare av 2018 års Cliopris, föreläser med utgångspunkt i sin avhandling om politiska eder. Hon argumenterar för att vi har förbiset edernas tillitsskapande roll, och visar hur strävan efter tillit och kontroll har styrt den politiska utvecklingen i det tidigmoderna Sverige.

L 8 DEN FINLÄNSKA FÅNGLÄGERKATASTROFEN 1918

Efter det finländska inbördeskriget våren 1918 hade den segrande vita sidan tagit närmare 80 000 röda som fångar och beslöt att hålla dem internerade i rannsakningsläger i tidigare ryska militärförläggningar tills deras brott och skuld i det röda upproret utretts. Beslutet blev ödesdigert för mer än 13 500 finländare. De omkom av svält och sjukdomar i lägren under de kommande sommar- och höstmanaderna, många innan deras sak hunnit tas upp i de nyinrättade statsförbrytelsesdomstolarna. Störst var dödligheten i fånglägret Dragsvik utanför Ekenäs, där mer än 3 000 av sammanlagt omkring 10 000 fångar avled och nu ligger i Finlands största massgrav. Historieläraren **Sture Lindholm**, doktorand vid Åbo Akademi och författare till bland annat *Fånglägerhelvetet Dragsvik – massdöden i Ekenäs 1918*, föreläser om den kanske värsta humanitära katastrofen i Finlands moderna historia.

11.45 – 12.45

Parallella seminarier

L 9 DEN GODA VILJANS AMBASSADÖRER – FINSKA KRIGSBARN I SVERIGE UNDER ANDRA VÄRLDSKRIGET

Under andra världskriget sändes cirka 70 000 finska barn till Sverige. Syftet var att, om än under en kortare tid, skydda barnen mot krigshändelserna och göra det möjligt för dem att återhämta sig fysiskt. Skälen till att flytta barnen var dock inte enbart humanitära, det var också ett sätt att kompensera för uteblivet svenskt militärt stöd och motverka den bitterhet mot Sverige som växte fram i Finland under krigsåren på grund av detta. Barnen användes som »brobyggare« för att stärka banden mellan länderna. Oavsett skälet till att sända barnen till Sverige så påverkade detta självklart barnen, men också familjer, vänner och släktingar i båda länderna. Fil.dr **Ann Nehlin**, verksam vid Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, föreläser.

L 10 SVERIGE VID AVGRUNDEN

Åren 1808–1809 kämpade Sverige för sin överlevnad i tre krig på tre olika fronter: i söder mot Napoleon, i väster mot Danmark och i öster mot Ryssland. Tillsammans diskuterade fienden möjligheten att stycka Sverige längs med Motala ström. Danmark skulle få södra Sverige och Ryssland – som redan ockuperat hela Finland – allt land norröver, Frankrike Svenska Pommern. Våren 1809 gjorde delar av armén uppror och Gustav IV Adolf avsattes. En barnlös gamling, Karl XIII, hyllades som landets nye kung med en dansk prins som tronföljare. Knappt ett år senare avled prinsen under mystiska omständigheter, och hans likfärd utvecklades till en internationell skandal då riksmarskalken Axel von Fersen lynchades på öppen gata. Detta har kallats »den svenska vanärens absoluta botten«. In på scenen trädde då en fullständig joker i leken, Jean-Baptiste Bernadotte – revolutionär, republikan, jakobin, fransk marskalk och prins av Ponte Corvo, sedermera Karl XIV Johan. Författaren och diplomaten **Dag Sebastian Ahlander** berättar hur »borgarkungen« genom unionen med Norge förvandlade Sverige från öststat till väststat, med blicken vänd mot England, Västerhavet och framtiden.

L 11 TRE TEMAN OM EN HUNDRAÅRIG DEMOKRATI: RÖSTRÄTTSSTRIDEN I PROTOKOLLENS, PERSONERNAS OCH PROPAGANDANS VÄRLD

I denna session, arrangerad av *Demokrati100* vid Kungliga biblioteket och Riksdagsförvaltningen, visas och diskuteras hur olika former av källmaterial kan användas för undervisning om demokratis genombrott. *Demokrati100* ansvarar för en sajt med artiklar, bilder och offentliga dokument, och Riksdagsförvaltningen har framställt en tidning för skolelever, en webbplats samt ett utställningsmaterial. Sammantaget blir det en bred sammanställning av källor: *protokoll* från såväl lokala som rikspolitiska organ, uppgifter om rösträttsstridens framträdande *personer* (såväl anhängare som motståndare) samt foton, teckningar och symboler i tidens *propaganda*. Efter en kort film, producerad av *Demokrati100*, och en inledning vidtar djupdykningar i källmaterialet. Medverkande är **Torbjörn Nilsson**, professor i historia vid Södertörns högskola, **Karin Kvist Geverts**, fil.dr i historia och utredare vid KB med ansvar för *Demokrati100.se*, och **Helena Martinsson** från Riksdagsförvaltningen.

L 12 LITTERATURSÄLLSKAPEN I FINLAND

Finska litteratursällskapet (*Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*) är en vetenskaplig organisation, grundad 1831, som har till uppgift att främja det finska språket, litteraturen och folkloristiken. Det var på SKS som den finskspråkiga muntliga kulturen bearbetades till ett skriftspråk och som finskan utvecklades till ett kulturspråk. Föreningen Svenska litteratursällskapet i Finland, grundat 1885 till minne av J. L. Runeberg, verkar för att stödja det svenska språket och den svenska kulturen och litteraturen i Finland. SLS är ledande gällande utgivning av vetenskaplig litteratur på svenska inom humaniora i Finland, likaså en stor finansör av forskning på området. Under de båda föreläsningdagarna kommer vi att få bekanta oss med respektive sällskaps lokaler. Men hur började det hela och vad pågår där till vardags? I sessionen medverkar SKS:s generalsekreterare, docent **Tuomas Lehtonen**, och SLS:s forskningschef, docent **Christer Kuvaja**, som berättar mer om de båda sällskapens tillkomst och verksamhet.

12.45 – 14.00

Lunch

14.00 – 15.00

Parallella seminarier

L 13 DET NORDISKA LEJONET OCH HANS RIKE

När Gustav Adolf besteg tronen som tonåring 1611 var Sverige ett oenhetligt, fattigt land som hotades av många fiender. När kungen stupade i Lützen 1632 lämnade han efter sig en stormakt med en effektiv förvaltning, ett omorganiserat rättssystem, en skrämmande armé och en växande ekonomi, med gruvor, bruk och nya städer. Hur lyckades han göra det trots att han i sitt hjärta var en krigarkonung, engagerad i bekämpandet av katolicismen? Fil.dr **Mirkka Lappalainen**, lektor vid Helsingfors universitet, föreläser om Gustav II Adolfs strategier och motiv, hans styrkor och svagheter.

L 14 SVERIGE UNDER ANDRA VÄRLDSKRIGET

Hösten 1939 trodde många att Sverige skulle klara sin neutralitet på samma sätt som under första världskriget. Ransoneringskort delades ut, den illa utrustade svenska armén mobiliserades och riksdagen började förbereda grundlagsändringar för att begränsa tryckfriheten. Men samtidigt som ljusen släcktes i många av Europas städer fortsatte vardagslivet i Sverige. Biograferna gick för fullt, dansorkestrarna spelade, män och kvinnor blev kära och fick barn, författarna skrev böcker och sportaffärerna sålde kälkar och skidor som aldrig förr under den snörika vintern. Skulle Sverige kunna hålla sig utanför världskriget? Borde Sverige göra det? **Henrik Berggren**, historiker och författare, berättar om det första krigsåret utifrån boken *Landet utanför. Sverige och kriget 1939–1940*, den första delen i en trilogi om Sverige under andra världskriget.

L 15 DEN FÖRSÅTLIGA PROPAGANDAN I DET DEMOKRATISKA SAMHÄLLET

I slutet av november 1918 träffades representanter för Danmark, Norge och Sverige i Köpenhamn för att i ett hemligt möte överlägga om hur man skulle förhålla sig till »bolsjevickisk propaganda« i de nordiska länderna. Detta var förmodligen första gången som den svenska statsmakten kände sig tvungen att överväga åtgärder riktade mot vad som senare skulle komma att kallas för kommunistisk propagandaverksamhet. Femton år senare skulle även den nazistiska propagandan inkluderas

i hotbilden. Under det andra världskriget kom såväl kommunistisk som nazistisk propaganda av många att betraktas som allvarliga hot mot den svenska demokratin och självständigheten. Hur förhöll sig den svenska statsmakten till detta »propagandahot« och på vilka sätt försökte den att med bibehållen yttrandefrihet motverka vad som bedömdes vara samhällsfarlig propagandaverksamhet? Fil.dr **Oscar Österberg**, historiker och verksam vid Forum för levande historia, föreläser om detta med särskild fokus på lagstiftningsarbetet.

Arrangör: Forum för levande historia

L 16 MIGRATIONEN MELLAN FINLAND OCH SVERIGE

Människor, information och varor har rört sig mellan Finland och Sverige i århundraden och bundit ihop länderna. På 1960- och 1970-talen flyttade hundratusentals finländare till Sverige på jakt efter jobb och högre levnadsstandard. Detta har i synnerhet påverkat den svenskspråkiga befolkningen i Finland, som under efterkrigstiden krympte från 350 000 till 300 000 personer på tjugo år. Utflyttningen fortsätter och stundtals har man velat tala om hjärnflykt. Men bland finlandssvenskarna kan den också uppfattas som *intern* flyttning inom »samma« kulturområde. Kultur- och nationsgränser sammanfaller inte alltid och ibland kan de senare vara enklare att korsas än de förra. Men migrationsmönstren har ändrat karaktär: flyttarna har en mer varierad bakgrund och skälen för att flytta är mer komplexa. På vilket sätt har mönstren förändrats? Vilka var drivkrafterna bakom flytten då och vilka är de nu? Föreläsare är fil.mag. **Kaisa Kepsu**, samhällsanalytiker på tankesmedjan Magma i Helsingfors.

Parallella seminarier

L 17 PLUNDRING, FÖRSTÖRELSE OCH VÅLD – DEN RYSKA ARMÉNS FRAMFART I FINLAND 1713–21

Den ryska armén gjorde sig skyldig till plundringar, härjningar, misshandel, mord och bortrövande av civilpersoner i Finland under den s.k. stora ofreden 1713–21. Hur omfattande och demolerande var den ryska framfarten, och ser man några skillnader mellan olika områden? Vad var orsakerna till att ryssarna drog härjande fram? Detta är några frågor som besvaras i föredraget. De flesta härjningar och våldsdåd inträffade under åren 1713–1715 och framför allt Österbotten blev illa utsatt eftersom ryssarna här idkade den brända jordens taktik. Truppernas härjningar koncentrerade sig nästan uteslutande till den västra halvan av Finland under dessa år. Från och med hösten 1715, då ockupationen av Finland var fullbordad, upphörde de ryska plundringarna och härjningarna så gott som helt och hållet på alla andra orter, förutom i de norra delarna av Österbotten samt i Kajanaland. Föredraget hålls av docent **Christer Kuvaja**, forskningschef vid Svenska litteratursällskapet.

L 18 NÅR SVERIGES BLIVANDE DROTTNING SKURADE GOLV

Då Louise Mountbatten år 1923 presenterades för allmänheten lyfte man gärna fram hur hon under sin tid som sjuksköterska gjorde även »grovgörat« på fältsjukhuset. Sveriges blivande drottning var plikttrogen, enkel och ville göra nytta men kunde när så krävdes uppträda både kungligt och värdigt. Liknande egenskaper såg man gärna även hos Louises företrädare. Om man betraktar drottningrollen ur ett brett tidsperspektiv, från 1500-talet fram till idag, framträder ett intressant mönster av krav och förväntningar på den ideala drottningen i hennes roll som maka, mor och husmor men också som representativ och politisk partner till kungen. Vilka uttryck har dessa tagit och vad säger det om drottningens roll och funktion idag? **Karin Tegenborg Falkdalen**, fil.dr i idéhistoria och författare till bl. a. *Vasadöttrarna* och *Vasadrottningen* föreläser.

L 19 I RIKETS TJÄNST

Hur var det senmedeltida svenska riket militärt organiserat och hur förändrades samhällets militära institutioner under perioden 1450–1550? Fil.dr **Martin Neuding Skoog**, verksam vid Försvarshögskolan, presenterar en ny bild av periodens militära och politiska förändringar. Århundradet i fråga karakteriserades av återkommande militära kriser som tvingade fram nya lösningar på rikets försvarspolitiska problematik. I fokus står sambandet mellan krig och statsbildning, samt det skifte som under perioden skedde från ett militärpolitiskt system till ett annat. Hur fungerade krigsorganisationen i ett samhälle med svag statsmakt, och vilka politiska konsekvenser fick Gustav Vasas centralisering av de militära institutionerna? Hur var bondeuppbåden, städernas kärer samt

biskoparnas och det världsliga frälsets militära hierarkier organiserade? Viktiga faktorer var regenternas egna följen, värvingarna av legosoldater i Östersjöområdet och framväxten av en kunglig armé under Gustav Vasas tid.

L 20 FINSK MODERNISM I ARKITEKTUREN – GEMENSAMMA DRAG OCH SÄRDRAG

Föredraget handlar om det tidiga 1900-talets sökande efter nationella motiv, 1920-talets nordiska klassicism och funktionalismen som anammades relativt sent i Finland. Typiskt för de tidiga årtiondena var de nära förbindelserna till det nordiska, särskilt till Sverige. Efterkrigstiden betydde intensiv återuppbyggnad och att svenska, ibland danska förorter för en tid blev förebilder. Under 1950-talet inföll en framgångstid för Alvar Aalto, som då ritade flera av sina stora verk. Typiskt för 1960- och 70-talens byggande var det stora intresset för betong och rationalism, medan den unga generationen avvek från Aalto och intresserade sig för Le Corbusier, Mies van der Rohe och japansk arkitektur. Estetisk minimalism har länge varit ett särdrag i finsk arkitektur medan den senaste tiden visar stort intresse för trä och internationella influenser, och ibland vildare »wow«-former. Föreläsare är **Aino Niskanen**, professor em. i arkitekturhistoria vid HUT/Aalto-universitetet i Esbo och förutom andra uppdrag styrelseledamot i *Association Alvar Aalto en France*.

16.15 – 16.45

Kaffe

16.45 – 17.45

Parallella seminarier

L 21 SPRÅKFRÅGAN I FINLAND

Sessionen inleds av fil.dr **Jennica Thylin-Klaus**, Svenska litteratursällskapets utgivningschef, som talar under rubriken TIDIG SVENSK SPRÅKVÅRD I FINLAND. 1917 kom Hugo Bergroths bok *Finlandssvenska* som fick ett mycket stort inflytande på den finlandssvenska språkvården. Bergroth var emellertid långt ifrån den förste att fästa uppmärksamhet vid svenskan i Finland. Föredraget behandlar den tidiga diskussionen, från 1860-talet fram till självständigheten, med särskilt fokus på hur debatten kan förstås i ett idéhistoriskt sammanhang, mot bakgrund av de nationella rörelsernas framväxt och hur den färgades av de utmaningar som det svenska språket i Finland ställdes inför i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. I föreläsningens andra del, FINLANDSSVENSK SPRÅKVÅRD UNDER DE SENASTE HUNDRA ÅREN, berättar fil.dr **Charlotta af Hällström-Reijonen**, avdelningsföreståndare på Institutet för de inhemska språken i Helsingfors, hur språkvårdens syn på språk och normering har utvecklats sedan tidigt 1900-tal. Hon tar avstamp i Bergroths banbrytande språkriktighetsbok. Hur tänkte man förr, hur tänker man nu, och vad är lika? Vems språk ska vårdas, ska talspråket vårdas? Och hur är det med finlandismerna, de för finlandssvenskan typiska språkliga särdragen?

L 22 SYSTEMBOLAGET OCH DEN VARDAGLIGA HISTORIEN

Ibland är det i den mycket välkända historien som de största aha-upplevelserna finns. Genom att se närmare på hur ett lokalt systembolag fungerade under 1940-talet träder en vardag fram ur skuggorna, till synes bekant – men inte till alla delar. Motboken och systembolagen är visserligen välkända företeelser men de kan ändå berätta något nytt och ge ny förståelse för en tid som inte är alltför avlägsen. Docent **Jenny Björkman**, författare till *Vård för samhällets bästa* och andra skrifter om välfärdsstaten och folkhemmet, samt en av de medverkande i det stora bokverket *Sveriges historia*, föreläser.

L 23 DEN KOSMISKA MÄNNISKAN

Det tidigmoderna Europa (ca 1500–1800) genomgick stora intellektuella förändringar som för alltid kom att omforma synen på världen och universum. Som en konsekvens blev religiösa dogmer utmanade och gamla maktordningar störtades. Samtidigt var många av de mest revolutionerande idéerna djupt rotade i äldre föreställningar om ett kosmos styrt av magiska och övernaturliga samband. Inflytandet av dessa idéer på renässans- och upplysningsmänniskan har sällan tilldragit sig historikernas intresse. Hur såg då dessa föreställningar ut? Vilket avtryck gjorde de i vetenskap och politik? Varför har de blivit bortglömda? Och vilka spår finns kvar i vår egen tid? **Oskar Skjöström**, doktorand i historia och adjunkt vid Försvarshögskolan, föreläser.

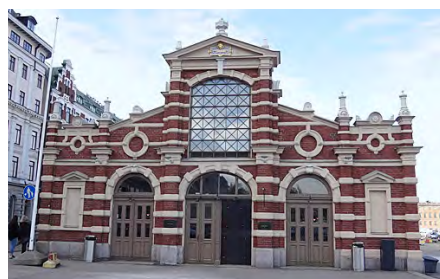
L 24 INGERMANLAND

Den svenska provinsen Ingermanland var under slutet av 1600-talet ett »vilda östern« för stormaktsväldet – ett gudsförgädet »Sveriges Sibirien«. På 1680-talet förändrades politiken då den svenska centralmakten försökte öka kontrollen i Ingermanland, förbättra dess ekonomi och militära beredskap. Men både bönderna och adeln protesterade och perioden blev mycket orolig. Provs-politiken anknöt till den statsbildningsprocess som vid tiden pågick i Sverige och i hela Europa, men kunde befolkningen i Ingermanland påverka denna utveckling? Blev det en integrerad del av Sverige innan stora nordiska kriget bröt ut? På 1700-talet hamnade Ingermanland under ryskt styre, vilket innebar en betydande rysk inflyttning. Efter första världskriget och ryska revolutionen utsattes ingermanlän-dare för tvångskollektivisering och många flydde till Finland, och under fram-för allt 1930-talet deporterades ett stort antal till olika platser i Sovjet. Under andra världskriget var Ingermanland krigsskådeplats, och i de stora folkomflyttningar som därefter ägde rum spreds ingermanlän-darna mer eller mindre långt. Om detta land, som en gång var voternas och ingrernas och som idag inte längre finns, föreläser fil.dr **Kasper Kepsu**, Helsingfors universitet, specialist på Ingermanland under den svenska tiden.

19.00

Middag på Hotel Scandic Grand Marina

Lördagens middag är ett tillval och ingår alltså inte i konferensavgiften. En välsmakande buffet med 2 glas vin och kaffe serveras.

Söndag 7 oktober**Utflykter**

9.30 – 11.30

S 1 VANDRING GENOM »NORDENS VITA STAD«

Helsingfors, grundat av Gustav Vasa, blev 1812 huvudstad i storfurstendömet Finland. Efter en brand kort dessförinnan, byggdes nu en representativ stad upp, präglad av monumentala byggnader i elegant, nyklassisk stil. Idag finns stora inslag också av inte minst funktionalistisk och modernistisk arkitektur. Följ med och upptäck Helsingfors historiska centrum! Vi passerar Skatuddens vackra jugendkvarter från tidigt 1900-tal, det livliga Salutorget med bland annat landets äldsta saluhall, den lummiga Esplanaden samt givetvis det storslagna Senatstorget. Promenaden kommer eventuellt att inkludera ett besök på svenska ambassaden, till det yttre en liten kopia av Stockholms slott och med en intressant historia.

Samling i lobbyn på Scandic Grand Marina.

Pris: 170 kr Två grupper, max 30 personer/grupp.

11.00 – 12.30

S 2 BESÖK HOS MARSKALKEN

Gustaf Mannerheim, friherre, officer och president och den ende som innehaft titeln marskalk av Finland, är en av landets mest kända personer – kanske den allra mest kända. Hans insatser under framför allt vinterkriget och fortsättningskriget har gjort honom nära nog mytisk. Villan i Brunns-parken, museum sedan hans död, var 1924–51 Mannerheims hem, möblerat och planerat i detalj av honom själv. Frånsett några få rum är inredningen den ursprungliga, med bibliotek, jakttroféer, släktporträtt och en unik samling av ordnar. Till och med den specialbyggda sängen står kvar.

Samling vid Mannerheim-museet, Kallioliinnavägen 14.

Pris: 150 kr Två grupper, max 20 personer/grupp.

9.15 – 15.00

S 3 SVEABORG

»Eftervärd, stå här på egen botn, och lita icke på främmande hjälp.« Så lyder en av inskriptionerna vid ingången till Sveaborg, fästningen på öarna vid inloppet till Helsingfors, som började byggas 1748 under Augustin Ehrensvärds ledning och som har kallats Nordens Gibraltar. Detta var det

svenska rikets största byggnadsföretag och kom att bli en av de största sjöfästningarna i världen. Den fungerade som bas för den svenska skärgårdsflottan, blev efter rikets delning en rysk garnison och användes under inbördeskriget som fångläger för finska rödgardister. Samfundet Ehrens värds erfarna guider leder oss genom seklerna i denna Finlands kanske största sevärdhet. Här finns restauranger – vi äter lunch i en av dem – och inte mindre än sex museer. Sedan 1991 står Sveaborg på Unescos världsarvslista men är också bas för sjöofficersutbildningen och hem för 800 invånare. *Samling på Salutorgets östra kaj, hemfärd med valfri färja från Sveaborg efter kl 14.*

Pris: 595 kr Tre grupper, max 35 personer/grupp.

8.30 – 15.45

S 4 KULTURSTADEN BORGÅ

Borgå, som växte fram ur en tidig handelsplats och som fick sitt namn efter ån och borgen på platsen, är Finlands näst äldsta stad. Vårt besök inleds med en promenad till den medeltida borgbacken och fortsätter till de historiska byggnaderna där Borgå lantdag hölls 1809, då tsar Alexander I lade grunden till Finlands autonomi. Under 1800-talet fick Borgå betydelse som kulturcentrum tack vare sitt gymnasium och det bibliotek som grundats 1723 i anslutning till detta, och inte minst för att Johan Ludvig Runeberg levde där under halva sitt liv. Efter lunch besöker vi nationalskaldens hem, museum sedan kort efter hans död, och gymnasiet bibliotek, Finlands äldsta offentliga bibliotek. Guide på utflykten är fil.dr **Julia Dahlberg**, ordförande i Historiska föreningen i Finland.

Buss avgår från Scandic Grand Marina, avslutas i tid för hemresa vid flygplatsen resp. färjterminalen.

Pris: 765 kr Max 50 personer.

8.15 – 15.45

S 5 I KRIGENS FOTSPÅR I SVENSKA VÄSTNYLAND

Denna utfärd går till de svenskspråkiga trakterna i västra Nyland och har betoning på händelser i anslutning till Finlands dramatiska krigshistoria. Vi inleder med ett besök i Dragsvik, det forna fånglägret efter inbördeskriget 1918 vilket resulterade i Finlands största massgrav med drygt 3 000 dödsoffer. Historikern **Sture Lindholm**, författare till flera prisbelönta böcker och premierad med Svenska folkskolans vänners stora folkbildarpris, berättar om fånglägrets skakande historia och om den traumatiska bearbetningen av händelserna efteråt. Idag utgör området bas för Nylands brigad, Finlands enda svenskspråkiga truppförband. Efter lunch och en kort rundtur i den charmiga småstaden Ekenäs, grundad av Gustav Vasa 1546, fortsätter vi till Frontmuseet i Lappvik, beläget på gränsen till den sovjetiska marinbasen på Hangöudd efter vinterkriget. Vi får höra historien om kriget på Hangöfronten 1941, där också många svenska frivilliga deltog. *Buss avgår från Scandic Grand Marina, avslutas i tid för hemresa vid flygplatsen resp. färjterminalen.*

Pris: 765 kr Max 50 personer.

Praktiska upplysningar

LOKALER

Invigningen och vissa parallella seminarier äger rum på Riddarhuset, Riddaregatan 1. Övriga seminarier är uppdelade på två olika lokaler förutom Riddarhuset: Svenska Litteratursällskapet, Riddaregatan 5 och Finska Litteratursällskapet, Regeringsgatan 1. Samtliga konferenslokaler ligger inom 5 minuters promenadavstånd. Hotel Scandic Grand Marina ligger ca 10 minuters promenad från konferenslokalerna.

REGISTRERING OCH KANSLI

Registrering till Historiedagarna äger rum i huvudentrén på Riddarhuset, alternativt ombord på Viking Line, om du kommer med båt. Registreringen på Riddarhuset öppnar fredag den 4 oktober kl. 09.00. Disken är bemannad under konferensen.

UTSTÄLLNING

På grund av konferenslokalernas begränsade ytor kan vi endast erbjuda ett fåtal bord för bokutställning. Kontakta DSH:s kansli för mer information. Först till kvarn gäller!

KONFERENSAVGIFTER

Två dagars föreläsningar och seminarier kostar 2 200 kr, 1 900 kr för studerande, när man anmäler sig på nätet. Annars tillkommer en avgift på 150 kr. Lördagens middag bokas separat till ett specialpris på 375 kr.

Erbjudandet att anmäla fyra personer från samma arbetsplats samtidigt, men endast betala för tre, gäller även i år.

Avgifter tillkommer för söndagens utflykter.

Obs! Eftersom konferensen hålls utomlands utgår ingen moms på resor och konferensavgift.

MÅLTIDER

Lunch, kaffe och mottagning den 4 oktober, samt kaffe och lunch den 5 oktober ingår i konferensavgiften och serveras mot uppvisande av namnbricka. Din namnbricka är ett kvitto på din betalning. Lördagsmiddagen är även i år ett tillval.

ANMÄLAN

Direkt på nätet via www.dsh.se

Hör av dig till DSH:s kansli om du vill ha en anmälningsblankett skickad till dig.

OBS! HRG är ålagda att inhämta organisationsnummer för varje deltagare som är momspliktig, d.v.s. från skolor och företag. Gäller ej om du anmäler dig som privatperson.

De Svenska Historiedagarna lagrar personuppgifter i ett register. De kan användas för DSH:s och andras marknadsföring och undersökningar, för att du ska kunna få ta del av intressanta erbjudanden inom ämnet historia. Du kan när som helst tacka nej till sådana erbjudanden genom att kontakta DSH:s kansli.

Resor och hotell

I ÅR ERBJUDER VI TRE ALTERNATIV PÅ RESOR

- Båt Viking Line tur/retur
- Flyg tur/retur
- Båt ut /flyg retur

BÅTRESA MED VIKING LINE

Avgång från Stadsgårdskajen, Stockholm torsdag 3 oktober kl. 16:30 med ankomst Helsingfors fredag 4 oktober kl. 10:10.
Retur från Helsingfors söndag 6 oktober kl. 17:30 med ankomst Stockholm måndag 7 oktober kl. 10:00.
På resorna ingår middagsbuffé inkl öl, vin, kaffe samt bufféfrukost.

PRISER BÅTPAKET TUR/RETUR PER PERSON

Enkelhytt seaside inkl 2 buffé och 2 frukost	2 695 kr
Enkelhytt insides inkl 2 buffé och 2 frukost	2 295 kr
Del i dubbelhytt seaside inkl 2 buffé och 2 frukost	1 995 kr
Del i dubbelhytt insides inkl 2 buffé och 2 frukost	1 695 kr

PRISER BÅTPAKET ENKEL RESA PER PERSON

Enkelhytt seaside inkl 1 buffé och 1 frukost	1 945 kr
Enkelhytt piccolo inkl 1 buffé och 1 frukost	1 495 kr
Del i dubbelhytt seaside inkl 1 buffé och 1 frukost	1 345 kr
Del i dubbelhytt insides inkl 1 buffé och 1 frukost	1 195 kr

FLYG

Priset inkluderar flygskatter, 1 bagage och busstransfer i Helsingfors.

Bussutflykterna på söndag 6 oktober är synkroniserade med flygavgångar från kl 16:50.

PRISER ENKEL RESA

Arlanda – Helsingfors med SAS

Torsdag 3 okt 14:30 – 16:25 ..... **1 100 kr**

Fredag 4 okt 08:45 – 10:40 ..... **1 400 kr**

Retur

Söndag 6 okt 14:15 – 14:15 ..... **1 500 kr**

Söndag 6 okt 17:30 – 17:30 ..... **1 250 kr**

Bromma – Helsingfors med Finnair

Torsdag 3 okt 13:25 – 15:35 ..... **1 200 kr**

Fredag 4 okt 07:30 – 09:40 ..... **1 200 kr**

Retur

Söndag 6 okt 16:50 – 17:00 ..... **1 550 kr**

PRISER RESA TUR/RETUR

Göteborg – Helsingfors med Finnair

Fredag 4 okt 08:50 – 11:10

Retur

Söndag 6 okt 19:15 – 19:40 ..... **2 550 kr**

Köpenhamn – Helsingfors med Finnair

Fredag 4 okt 09:00 – 11:30

Retur

Söndag 6 okt 17:45 – 18:25 ..... **2 750 kr**

*HRG håller ett begränsat antal platser per avgång redovisade här ovan fram till deadline som är den 6 juli. **Först till kvarn gäller.** HRG hjälper även till med att boka anslutningsflyg från andra orter i mån av plats.*

HOTELL

Vi har bokat rum på
Scandic Grand Marina

Skatuddskajen 7, 00160 Helsingfors, Finland
Telefon: +358 9 16661

Priser per rum och natt inklusive frukost

Enkelrum ..... **1 150 kr**

Del i dubbelrum ..... **650 kr**

DE SVENSKA HISTORIEDAGARNA

Är en ideell förening med syfte att skapa årligen återkommande tillfällen för kontakter mellan historiker, historielärare, företrädare för arkiv och bibliotek m.m. samt en historieintresserad allmänhet. De första historiedagarna ägde rum på Örebro slott den 14–16 oktober 1994 efter en upptaktskonferens i stora Börssalen i Stockholm 1993.

MEDLEMMAR 2019

Arkiv Digital AD AB, Axess Publishing AB, Bokförlaget Atlantis, Bokförlaget Natur och Kultur, Bonnier Publications, Carlssons Bokförlag, Centrum för näringslivshistoria, Clio - den historiska bokklubben, Dialogos Förlag, eddy.se, Forum för levande historia, Föreningen Norden, Gleerups Utbildning AB, Historielärarnas Förening, Historiska Media, Ingenjörfirman Rolf Insulander AB, Karolinska förbundet, Katedralskolan i Lund, Klackenbergs Böcker & Papper, Liber AB, Lärarnas Riksförbund, Nordiska Museet, Norstedts Förlag, Pro Memoria, Riddarhuset, Sanoma Utbildning, Santérus Förlag, Statens historiska museer, Sten Westerberg & Co AB, Stockholmskällan,

Studentlitteratur, Svensk Mediehistorisk Förening, Svenska Historiska Föreningen, Svenska Humanistiska Förbundet, Svenskt Militärhistoriskt Bibliotek, Sveriges Hembygdsförbund samt TAM Arkiv.

STYRELSE 2019

Jur.kand. och civilekonom Dag Klackenbergs (ordförande), fil.master Åsa Olovsson (vice ordförande), förläggare och redaktionschef Lena Amurén, chefredaktör Magnus Bergsten, fil.dr Lars-Erik Hansen, fil.dr och huvudredaktör Åsa Karlsson, professor Hans Albin Larsson, museipedagog Petter Ljunggren, fil.dr Lena Milton, professor Torbjörn Nilsson, bokklubbschef Annika Törnquist samt bokförläggare Torgny Wadensjö.

DSH KANSLI

Elisabeth Ahlberg
Box 5243, 102 45 Stockholm
Telefon: 0708-662 965
E-mail: info@dsh.se
Hemsida: www.dsh.se

 De Svenska
Historiedagarna